

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 363

י"ט תשרי
תשפ"ו

חג סוכות

דרך חיים

מובא במדרש כי קיים אברהם אבינו ע"ה מצות סוכה. ידוע בשם הגר"א (דברי אליהו חיי שרה) כי דבר זה נרמז במילת 'בכל' שבפסוק 'וה' ברך את אברהם בכל'. ראשי תיבות: ב' - 'בסכת תשבו שבעת ימים' כ' - 'כל האזרח בישראל ישבו בסכת'. ל' - 'למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל'.

הסביר המעדני שמואל את הדבר על פי דברי הגמרא (בבא בתרא טז:): "שלשה הטעמים הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב. אברהם דכתיב ביה: "בכל". יצחק דכתיב ביה: "מכל". יעקב דכתיב ביה: "כל". העולם הזה הוא עולם חלקי וחסר, ממילא אם נאמר במישהו שזכה להתברך 'בכל' הרי שזכה למדרגת עול הבא בעודו בעולם הזה. זו הכוונה שרמוז בפסוק זה קיום מצות סוכה. הסוכה באה כנגד ענני הכבוד, שהיא מדרגת עולם הבא שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. כל מה שזכו ישראל להיות עטופים באותם ענני כבוד הוא בזכות אברהם אבינו, שהרי למדנו במדרש (אליהו רבא יב): "ובשכר צלו של אילן שהושיב אברהם אבינו את מלאכי השרת תחתיו, הקיף הקב"ה על ישראל את שבעה ענני הכבוד לישוב תחתיהם במדבר ארבעים שנה".

נבין את הדברים על פי לשונו של הגר"א על הפסוק 'ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון' (תהלים עו ג) שישנן ב' מצוות אליהן נכנס האדם בכל גופו - מצות סוכה ומצות ישוב ארץ ישראל. ואין האדם נקרא שלם עד שיקיים ב' מצוות אלו, שנאמר 'ויהי בשלם'. לפי זה מובן שמצות סוכה נרמזת דווקא במילת 'בכל', שזו מצוה שמקיים האדם בכל גופו ובכל אבריו. אומר ר' צבי אלימלך מדינוב, בספרו 'אגרא דכלה', סוכה במילוי אותיות - סמ"ך, ו"ו, כ"ף, ה"א עולה בגימטריא - רמ"ח כנגד אבריו של אדם בהם נכנס האדם לסוכה. והיא גם הגימטריא של 'אברהם'.

אומרת המשנה (סוכה פרק א משנה א): "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה רבי יהודה מכשיר". יסוד מחלוקתם הוא בעניין חיוב הדירה בסוכה האם עליה להיות דירת עראי או דירת קבע. אומר החת"ס כי יסוד היציאה לסוכה

אל פסולת גורן ויקב הוא ללמדנו שכל ענייני עולם הזה הם עראי בלבד, ודירת הקבע שלנו הוא עולם הבא, יום שכולו ארוך. אך מכיוון שאנו יושבים בדירת עראי רק שבעה ימים עלינו לעשות אותה כדירת קבע, על מנת שהרעיון הזה יהיה קבוע בלב שלנו. באופן נוסף מסביר החת"ס שעל הסוכה להיות קבע, קבועה בליבנו. אך לצד זאת עליה להיות עראי כדי שיקפיד להתעלות כל העת מחיל אל חיל עד שיראה אל אלקים בציון.

אומר האדמו"ר האמרי אמת מגור שאין מחלוקת בין הסובר שהסוכה צריכה להיות קבע לסובר שעליה להיות עראי. שכן אלו ואלו דברי אלקים חיים. אצל יחידי סגולה הנהגת העראיות יכולה להיות בקביעות. אך הרבים לא במדרגה הזאת, שאין הם מסוגלים לחוש את העראיות בקביעות, ולכן נקבעה הלכה כרבים שעל הסוכה להיות דירת עראי. זה מה שכתוב "מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל" (במדבר כד ה) - אהליך זה דירת עראי בעוד משכנתיך זה דירת קבע. כי הסוכה מורה לעולם הבא שהופך את העולם הזה לעראי. זוהי מדרגת 'בכל' של אברהם אבינו שהשיג את כללות המדרגות של עולם הבא, עולם שכולו ארוך, בקביעות וזכה לראות עולמו בחייו. שנזכה בשכר הסוכה ל'פורוש עלינו סוכת שלומך... הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל', ולצל תהיה לאור יומם.

שבת שלום!

בזרנו של ר' אריה

סיפר שמחה הולצברג:

נלוויית לר' אריה ביום הכיפורים, שעה שהלך לשמש כשליח ציבור בישיבה 'מרכז הרב'. בזרנו ראינו חיילים נוסעים במכונית צבאית בעצם היום הקדוש. אמר לי ר' אריה: "צא וראה מסירות נפשם של חיילים, שכדי להגן על המדינה ועל פיקוח הנפש של תושביה נכונים הם אף לחלל את יום הכיפורים...". (צדיק יסוד עולם עמ' 330)

הלכה ומנהג

חג הסוכות הוא אחד משלושת הרגלים, ונקרא בלשון התורה "חג האסיף". לכן ביום שני, ערב החג, טובלים הגברים לטהרתם כבכל ערב יום-טוב.

בשעת הדלקת הנרות תדלקנה הנשים את הנרות בסוכה, שמעתה תהיה כביתנו. יש להקפיד להדליק את הנרות באופן בטוח (כגון באקווריום המיועד לכך) או בסמוך לסוכה במקום בטוח ובתנאי שלא תדליק במקום בו עלולים הנרות לכבות. באופן שבו לא ניתן תדליק האשה בביתה. בשעת הדלקת הנרות תברכנה הנשים "להדליק נר של יום טוב" כבכל יום-טוב. למנהג האשכנזים מוסיפות הנשים לברך "שהחיינו", ולמנהג בנות ספרד יוצאות בברכת הבעל בשעת הקידוש.

לאחר התפילה אוכלים סעודת ליל חג בסוכה. קודם הקידוש (ובכל ערב מימות החג, ויש הנוהגים כן קודם כל סעודה) מזמינים את האושפיזין לסוכה, לפי הנוסח הנדפס בסיפורים. אחר הקידוש נברך ברכת "לישב בסוכה" ו"שהחיינו".

יש לדעת כלל גדול – מצוות מן התורה צריכות כוונה, ואדם שחלילה לא כיוון לקיים מצוה לא יצא ידי חובתו. לכן אדם שנכנס לסוכתו בלילה הראשון מחייב לכוון לצאת ידי חובת המצוה הכתובה בתורה. במצוה חביבה זו ישנן זעות הסוברות שחייבים גם לכוון את טעם המצוה, ולא די בכונה לצאת ידי חובת המצוה שציוונו הבורא. לכן לדעתם צריך גם לכוון שאנו יושבים בסוכה זכר לענני הכבוד שהקיפו את בני ישראל כשיצאו ממצרים וזכר לסוכות שעשו בני ישראל ביציאתם ממצרים. פסק מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאדם שלא כיוון כוונה זו נחשב כמי שאכל מחוץ לסוכה, ועליו לשוב ולאכול כזית בסוכה לשם קיום מצוה זו. לכן נכון להקפיד בעניין וללמדו את כל בני הבית עוד קודם ברכת "לישב בסוכה".

אחר נטילת ידיים מברכים על הפת (אין חוזרים ומברכים ברכת 'לישב בסוכה', אשר יצאנו ידי חובתה בשעת אמירת הקידוש). בלילה הראשון ישנה חובה על הגברים לאכול 'כזית' (ג' 27.5) לחם אחר הקידוש, ואם ניתן עדיף לאכול שיעור 'כביצה' (ג' 57.5) לחם. יש לאכול את כל ה'כזית' ללא הסחת הדעת והפסק דיבור. הטעם לדבר משום גזירה שווה אותה למדו חז"ל מליל ט"ו של חג המצות לליל ט"ו של חג הסוכות, שכשם שבליל הסדר שחל בט"ו אנו אוכלים שיעור של שני 'כזית' או עכ"פ של 'כזית' אחד, כך עלינו לעשות גם בליל חג הסוכות. נכון להקפיד שלא לטבול את ה'כזית' הראשון שאחר 'מוציא' בסלט או דגים כדי לאכול כשיעור הנכון. ויש הנוהגים לטבול בדבש, כפי שיש הנוהגים מערב ראש השנה ועד שמיני עצרת.

נשים פטורות ממצות סוכה, ככל מצות עשה שהזמן גרמא, שהיא מצוה הבאה מזמן לזמן. ישנה מחלוקת האם בכל זאת נשים יכולות לברך על ישיבה בסוכה. להלכה הכריעו בני ספרד שאשה לא יכולה לברך על מצוות אלו, וממילא לא תברך האשה את ברכת

"לישב בסוכה" ותסתפק בענייני "אמן" על ברכת בעלה. בעוד נשות בבל כן מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא. לכן ספרדיה שמברכת אין לגעור בה. מנהג האשכנזיות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, ולכן אשה שרוצה לאכול ולברך "לישב בסוכה" לאורך ימי החג הרשות בידה.

אין ישנים שינת עראי מחוץ לסוכה. חיוב זה נאמר דווקא על הגברים, שרק הם מחוייבים בישיבה בסוכה. ניתן לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה, שהוא פחות מ'כזית' מזונות או אכילת שאר מאכלים ושתיית משקים. אך המקפיד לאכול ולשתות תמיד בסוכה בלבד תבוא עליו ברכה.

את עיקר עיסוקינו נעשה בסוכה. אמנם נקפיד שלא לעשות בסוכה דברים בזויים, ולכן אין להשאיר בתוכה כלים מלוכלכים. כיוון שישנה קדושה גדולה בסוכה נכון להקפיד לדבר בתוכה דברי תורה, ובמיוחד להימנע מלשון הרע ורכילות.

מצוה חביבה נוספת ישנה בחג זה – מצות ארבעת המינים, שהיא מצוה מן התורה, "ולקחתם לכם ביום הראשון". יש הנוהגים ליטול את ד' המינים דווקא בתוך הסוכה, ויש שאין מקפידים בזה. קודם הנטילה ייקח את הלולב ביד ימינו כאשר ההדס אגוד לימינו, הערבה לשמאלו ואת האתרוג במחזיקים ביד שמאל בצמידות ליד ימין. יש לאגוד את ארבעת המינים, ומי שעושה זאת באמצעות קשר יקפיד לקשרו לפני החג. קודם הברכה יחזיק את האתרוג עם הפיטם כלפי מטה, יברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת לולב", יהפוך את האתרוג כך שיהיה הפיטם כלפי מעלה וינענע כדון. ישנם מנהגים שונים בסדר הנענועים, וכל אחד יעשה כמנהגו.

בשעת ההלל מחזיקים את ד' המינים ומנענעים אותם בשעת אמירת "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" ו"אנא ה' הושיעה נא". לאחר ההלל אומרים 'הושענות' ומקיפים עם ד' המינים את בימת בית הכנסת. בנות אשכנז נוטלות ד' המינים בברכה. בנות ספרד יש הנוטלות בברכה, ויש שלא נוטלות ד' המינים כלל.

במוציא החג עושים הבדלה על כוס בלבד, כבכל יום-טוב, וקודם השתייה יברך המבדיל ברכת "לישב בסוכה". לאחר מכן נזמין את יצחק אבינו ע"ה, האושפיזין של היום השני.

בכל יום מימות חול המועד אומרים הלל שלם, את ההושענות השייכות לאותו היום, קוראים בתורה את קרבן היום ומתפללים מוסף של שלוש רגלים. נכון לאכול סעודות חג בסוכתו במהלך ימות חול המועד ולהרבות בשמחה, לקיים את מצות "ושמחת בחגך" שנאמרה בתורה על חג הסוכות.

שו"ת עם הרב חיים איזלס

שאלה: האם סכך שבולט מסוכה בקומה העליונה בבניין מדורג פוסל את סוכתנו שתחתיו?
תשובה: לא, אין חשש, כי גם העליון הונח לשם צל.

שאלה: מה הסיבה לצורך בכשרות בסכך קנייעס/לנצח?
תשובה: צריך לדעת שהקרשים לא גזולים, לדעת שהחוטאים המחברים את הקנים עשויים מדבר שגידולו מהקרקע, כמו פשתן, ושאין הוא שזורו וכדומה.

שאלה: א. האם מותר לסך בזוכית?
ב. האם לחשוש לדעת הב"ח לגבי סולם שנאסור גם מחצלת כסכך?
תשובה: א. אסור לסכך בזוכית כי היא עשויה מחול, שאינו גידולי קרקע. ולגבי החקירה המפורסמת בצילתה מרובה מחמתה ידועים דברי הגרי"ז והבכור"י (סי' תרלב) שחקרו בזה, אך על כל פנים לדינא הדבר אסור.
ב. לגבי חשש הב"ח אין המחצלת דומה לעניין כלל. הב"ח דיבר בסולם שעשוי נקבים לקבל את השליבות. אבל כאן הסיבים של הסכך עשויים להחזיק את הקנים יחד, ובעצם הם כפשוטי עץ ולא משתמשים בהם, והוא נחשב כבטל לקנים והדבר מותר.

שאלה: האם מותר לסכך בענפים שנקצצו בשבת?
תשובה: לדעת המגן אברהם הסכך אסור לעולם למי שקצץ אותו. אבל רבים חלקו עליו. אך יש לדעת כי סוכה זו כשרה בדיעבד ולא לכתחילה כמו סוכה גזולה.

